

Живко З. Б.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту
Львівського державного університету внутрішніх справ, м. Львів
Прокопишин О.С.,
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівського національного аграрного університету, м. Львів

ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛІНГ ЯК СКЛADOVA СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У зв'язку з інтеграцією України у світові товарні ринки, суб'єкти господарювання активніше впроваджують дієві системи контролю за дотриманням екологічних вимог. Адже невиконання законів, вимог і правил може зумовити істотні витрати. Аграрні підприємства, які забруднюють довкілля, зобов'язані надавати інформацію про власну діяльність у природокористуванні. Через відсутність такої інформації виникають ризики для інвесторів і власників підприємств: вклавши нині засоби у виробництво, вони ризикують зазнати неабияких втрат (штрафи, витрати на ліквідацію екологічних наслідків та ін.).

У підприємствах України система даних про природоохоронну діяльність відстає від інформаційних потреб різноманітних груп стейкхолдерів, гальмуючи подальший розвиток екологічного менеджменту. Адже для точного розрахунку збитків від забруднення довкілля, ефективності природоохоронних заходів, вирішення питання розподілу витрат між окремими видами виробів або операцій потрібен чіткий облік витрат на природоохоронну діяльність та її результати.

У вітчизняних підприємствах бухгалтерський облік ведеться відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-IV, Плану рахунків і Національних стандартів (положень) бухгалтерського обліку. Екологічні витрати підприємства розкриті на низці бухгалтерських рахунків, їх планують у складі різних витрат виробництва та контролюють менеджери різних рівнів, що призводить до труднощів під час складання звітності у сфері природокористування. Окремих субрахунків для обліку екологічних витрат на підприємствах не впроваджено. Отже, у бухгалтерському обліку не відображають екологічні витрати у процесі виробництва продукції.

Для подолання зазначених труднощів облік екологічних витрат варто здійснювати за видами й центрами відповідальності. Адже такий облік витрат дає уявлення про те, які витрати й у яких розмірах виникли впродовж звітної періоду. Це вимагає кількісних даних бухгалтерського обліку.

Недосконалість методів обліку екологічних витрат істотно ускладнює або й узагалі унеможливує їх контроль. Розпорошеність контрольних функцій між менеджерами різних рівнів призводить до нерационального використання природоохоронних ресурсів, а сам контроль стає формальним.

До нових інформаційно-аналітичних інструментів екологічного менеджменту належить екоконтролінг. Його формування пов'язане, з одного боку, з розвитком функцій контролінгу як такого та його застосуванням у практиці управління бізнесом, з іншого – з потребою узагальнення й систематизації різних інформаційних потоків, використаних системою екологічного менеджменту, а також пошуками для цього відповідних інструментів і механізмів. Найбільший досвід у впровадженні ефективних систем екоконтролінгу мають західнонімецькі компанії.

Завдяки впровадженню екологічного контролінгу як складової управління підприємством можливо:

- планувати, відображати в обліку, контролювати екологічні витрати;
- аналізувати інформацію про екологічну діяльність підприємства;
- приймати ефективні управлінські рішення, враховуючи екологічну складову;
- формулювати мету та заходи щодо зменшення навантажень на довкілля;
- здійснювати моніторинг природоохоронної діяльності;
- визначати вплив екологічних витрат на рентабельність підприємства та собівартість продукції;
- визначати економічну ефективність природоохоронних заходів та оцінювати економічні збитки;
- створити ефективну систему внутрішньовиробничих відносин між структурними підрозділами підприємства;
- пришвидшити впровадження системи екологічного менеджменту згідно з положеннями стандарту ДСТУ ISO 14001 та/чи EMAS.

Інформація про екологічну діяльність підприємства має бути відображена у процесі здійснення екологічного контролінгу, який визначають як складову системи ефективного управління, спрямовану на екологічну діяльність, безпечну для підприємства.